

# פרשת שמות התשפ"ג

ari.kahn@biu.ac.il

הרב ארי דוד קאהן

*Shiur has been sponsored anonymously  
in honor of my mother  
Rivka Kahn*

## 1. שמות (פרשת שמות) פרק א פסוק ו - כב

(ו) וַיִּמַּת יוֹסֵף וְכָל-אָחָיו וְכָל הַדּוֹר הַהוּא: (ז) וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׂרְצוּ וַיִּרְבוּ וַיַּעֲצֻמוּ בְּמֵאֵד מְאֹד וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ אֹתָם: (ח) וַיִּקַּם מֶלֶךְ-חָדָשׁ עַל-מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא-יָדַע אֶת-יוֹסֵף: (ט) וַיֹּאמֶר אֶל-עַמּוֹ הַזֶּה עַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַב וְעָצוּם מִמֶּנּוּ: (י) הֲבֵנָה גַת-חַפְמָה לּוֹ פְּוִי-רִבָּה וְהִנֵּה כִּי-תִקְרָאנָה מִלְחָמָה וְנוֹסַף גַּם-הוּא עַל-שְׂנְאֵינוּ וְנִלְחַס-בָּנוּ וְעָלָה מִן-הָאָרֶץ: (יא) וַיִּשְׂימוּ עָלָיו שְׂרֵי מָסִים לְמַעַן עֲנֹתוֹ בְּסִבְלָתָם וַיָּבֹן עָרֵי מִסְכְּנוֹת לַפְרֹעֹה אֶת-פְּתָם וְאֶת-רַעַמְסֵס: (יב) וַכֹּאשֶׁר יַעֲנוּ אֹתוֹ כֵּן יִרְבֶּה וְכֵן יִפְרֹץ וַיִּלְצֹו מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל: (יג) וַיַּעֲבְדוּ מִצְרַיִם אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכַרְדּוּ: (יד) וַיִּמְרְרוּ אֶת-חַיֵּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה בַחֲמֹר וּבִלְבָנִים וּבְכָל-עֲבֹדָה בַשָּׂדֶה אֵת כָּל-עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר-עָבְדוּ בָהֶם בְּכַרְדּוּ: (טו) וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְמַיְלָדֵת הַעֲבָרִית אֲשֶׁר שָׂם הָאֱחָת שְׁפָרָה וְשֵׁם הַשְּׂנִית פּוּעֵה: (טז) וַיֹּאמֶר בְּיַלְדָּכֶן אֶת-הַעֲבָרִיּוֹת וּרְאִיתִן עַל-הָאֲבָנִים אִם-יָבֹן הוּא וְהַמְתִּין אֹתוֹ וְאִם-בָּת הוּא וְחָיָה: (יז) וַתִּירָאֵן הַמַּיְלָדֹת אֶת-הָאֱלֹהִים וְלֹא עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר דָּבַר אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַתַּחֲזִינּוּ אֶת-הַיְלָדִים: (יח) וַיִּקְרָא מֶלֶךְ-מִצְרַיִם לְמַיְלָדֹת וַיֹּאמֶר לָהֶן מַדּוּעַ עֲשִׂיתֶן הַדְּבָר הַזֶּה וַתַּחֲזִינּוּ אֶת-הַיְלָדִים: (יט) וַתֹּאמְרֵן הַמַּיְלָדֹת אֶל-פְּרֹעֹה כִּי לֹא כִנְשִׁים הַמִּצְרַיִת הַעֲבָרִית כִּי-חַיֹּת הִנֵּה בְטָרָם תָּבֹא אֲלֵתֶן הַמַּיְלָדֹת וַיִּלְדוּ: (כ) וַיִּיטָב אֱלֹהִים לְמַיְלָדֹת וַיִּרַב הָעָם וַיַּעֲצֻמוּ מְאֹד: (כא) וַיְהִי כִּי-יִרְאוּ הַמַּיְלָדֹת אֶת-הָאֱלֹהִים... (כב) וַיִּצְוּ פְּרֹעֹה לְכַלְעֵמוֹ לֵאמֹר כָּל-הַבֶּן הַיְלֹוֹד הִיאֲרָה תִשְׁלִיכֶהוּ וְכָל-הַבָּת תִּחְזִי: (כג) וַיִּמְרְבוּ וַיִּרְבוּ וַיִּשְׁטְמֵהוּ בַעֲלֵי חַצְיָם:

## 2. בראשית (פרשת ויחי) פרק מט פסוק כב - כו

(כב) בֶּן פֹּרֵת יוֹסֵף בֶּן פֹּרֵת עָלִי-עֵינַי בְּנֹת צַעֲדָה עַל-יִשׁוּר: (כג) וַיִּמְרְבוּ וַיִּרְבוּ וַיִּשְׁטְמֵהוּ בַעֲלֵי חַצְיָם: (כד) וַתִּשָּׁב בְּאִתָּן קִשְׁתָּו וַיִּפְּזוּ זְרַעֲיוּ יַדָּיו מִיַּדִּי אֲבִיר יַעֲקֹב מִשָּׁם רָעָה אֲכֹן יִשְׂרָאֵל: (כה) מֵאֵל אֲבִיךָ וַיַּעֲזֹרְךָ וְאֵת שְׂדֵי וַיִּבְרָכְךָ בְּרִכַּת שָׁמַיִם מֵעַל בְּרִכַּת תְּהוֹם רַבְּצַת תַּחַת בְּרִכַּת שָׁדַיִם וְרַחֵם: (כו) בְּרִכַּת אֲבִיךָ גָּבְרוּ עַל-בְּרִכַּת הַזֵּרִי עַד-תַּמְאֹת גְּבַעַת עוֹלָם תְּהִלָּתֶךָ לְרֵאשׁ יוֹסֵף וְלִקְדָּךְ גִּיר אֲחִיו:

## 3. בכור שור בראשית (פרשת ויחי) פרק מט פסוק כב

... "בן פורת יוסף", שיהא פרה ורבה, ולא פירש כיצד, ואחר כך פירש: "בן פורת עלי עין", שיהא פרה ורבה כאילו הוא שתול עלי מים, מעין הטוב שאינו פוסק ומשקה שתילים הנטועים סביבו. בנות: פאורות ובדים. צעדה עלי שור: שהפאורות גדולים ומתנכרים על החומות ועל המגדלים. שור: חומה בלשון ארמי, וכן יוסף פרה ורבה שיצאו ממנו שני שבטים גדולים, והם עם רב, ...

fruitful bough | בן פרת – See Ibn Ezra and Radak, Sefer HaShorashim, reading "בן" as branch (compare Tehillim 80:16), and "פרת" as a poetic variation of "פרה", to be fruitful. Others take the more common understanding of "בן" as "son", suggesting: "a growing son" (Rashbam, referring to Yosef's tall stature), "a charming son" (Rashi, pointing to the Aramaic "אפרין", but see Ramban's objections), or: "(my) son, a many-branched tree" (Ramban, relating "פרת" to the noun "פארה", a bough). Alternatively: "a wild ass is Yosef", reading "פרת" as a noun, related to the word "פרא", a wild ass (several modern translations).

## 4. רש"י בראשית (פרשת ויחי) פרק מט פסוק כה

ברכות שדים ורחם - בְּרִכַּתָּא דְאַבָּא וְדְאַמָּא, פְּלוּמֵר, יִתְבְּרְכוּ הַמּוֹלִידִים וְהַיּוֹלְדוֹת, שְׂיֵהִיו הַזְּכָרִים מְזַרְעִין טְפָה הָרְאוּיָה לְהַרְיוֹן, וְהַנְּקֻבוֹת לֹא יִשְׁפְּלוּ אֶת רַחֲמֵן שְׁלֵהֶן לְהַפִּיל עַבְרִיָּהּ:

## 5. דעת זקנים מבעלי התוספות בראשית (פרשת ויחי) פרק מט פסוק כה

ברכות שדים. פ"י שתהיין כשיזרע יוסף מתברכות בהרבה חלב להניק בניהן ושתהא להם בנים הרבה מרחם שלהם ולא תהיה משכלה ועקרה בהן. מהרב ר' משה ז"ל:

6. בראשית (פרשת ויחי) פרק מז פסוק ג - טז

(ג) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-יוֹסֵף אֵל שְׂדֵי נְרָאָה-אֵלַי בְּלוּז בְּאַרְץ כְּנָעַן וַיִּבְרָךְ אֹתוֹ: (ד) וַיֹּאמֶר אֵלַי הַנְּגִי מִפְּרֹךְ וְהַרְבִּיתִּי וַנִּמְתָּיִךְ לַקְהֵל עַמִּים וַנִּמְתִּי אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת לְזֶרְעֶךָ אַחֲרַיִךְ אַחֲזַנְתָּ עֹלָם: (ה) וְעַתָּה שְׁגִי-בְנֵיֶיךָ הַנוֹלָדִים לָךְ בְּאַרְץ מִצְרַיִם עַד-בָּאֵי אֵלַיִךְ מִצְרַיִמָה לִי-יָהֶם אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה כְּרֹאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן יְהוּדָה: (ו) וּמוֹלְדֹתֶיךָ אֲשֶׁר-הוֹלַדְתָּ אַחֲרֵיהֶם לָךְ יִהְיוּ עָלַי וְשֵׁם אַחֲרֵיהֶם יִקְרָאוּ בְּנִחְלָתָם: ... (ז) הַמְלֹאךָ הַגָּאֹל אֹתִי מִכָּל-רָע יִבְרָךְ אֶת-הַנְּעָרִים וַיִּקְרָא בְּהֵם שְׁמֵי וְשֵׁם אֲבֹתִי אַבְרָהָם וַיִּצְחָק וַיִּדְעֵנוּ לְרַב בְּקָרֵב הָאָרֶץ:

7. רש"י בראשית (פרשת ויחי) פרק מז פסוק טז

וידגו - כדגים הללו שפרים ורבים ואין עין [הרע] שולטת בהם:

8. תרגום אונקלוס שמות (פרשת שמות) פרק א פסוק יט

וַאֲמַר חֲזַתָּא לְפָרְעָה אַרְי לֹא כְנָשִׂיא מִצְרַיִתָּא יְהוּדִיתָּא אַרְי חֲפִימָן אַנְיָן עַד לֹא עֲלַת לְנִתְהוּן חֲזַתָּא יְלָדָן.

9. כתר יונתן שמות (פרשת שמות) פרק א פסוק יט

ותאמרנה המילדות לפרעה כי לא כנשים מצריות היהודיות כי זריזות וחכמות בדעתן הן לפני עד לא תבוא אליהן המילדת הן תולדות עיניהן בתפילה מתפללות ומבקשות רחמים מן לפני אביהן שבשמים והוא שומע בקול תפילתן מיד הן נענות ויולדות ונושעות בשלום:

10. בראשית (פרשת בראשית) פרק ג פסוק כ

וַיִּקְרָא הָאָדָם שֵׁם אִשְׁתּוֹ חַוָּה כִּי הִוא הָיְתָה אִם כָּל-הָאָרֶץ:

11. אבן עזרא הפירוש הקצר שמות (פרשת שמות) פרק א פסוק יט

12. כי חיות הנה - יש להם כח חיים בלב:

13. רבי אברהם בן הרמב"ם שמות (פרשת שמות) פרק א פסוק יט

חיות. תרגמו המתרגם חכימן וגם החכמים ז"ל יקראו למילדת "חכמה" וכמו כן [יקראו אותה "חיה" אבל כמו כן] יקראו ליולדת "חיה" (למשל) והחיה תנעול וג' ויהיה הפירוש לפי טעם זה "ילדו והיו לחיות בטרם נבוא אליהן":

14. משנה מסכת שבת פרק יח

וּמְיֻלָּדִין אֶת הָאִשָּׁה בַשָּׁבֶת, וְקוֹרִין לָהּ חֲכָמָה מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, וּמְחַלְלִין עָלֶיהָ אֶת הַשָּׁבֶת,

15. פירוש המשנה לרמב"ם מסכת שבת פרק יח משנה ג

וחכמה, מקבלת הולד, ונקראת בעברית מילדת.

16. בראשית (פרשת וישב) פרק לט פסוק ז - ט

(ז) וַיְהִי אֶחָד הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַתִּשָּׂא אִשְׁתְּ-אֲדֹנָיו אֶת-עַיְנֶיהָ אֶל-יוֹסֵף וַתֹּאמֶר שְׂכַבָה עִמִּי: (ח) וַיִּמָּאֵן וַיֹּאמֶר אֶל-אִשְׁתְּ אֲדֹנָיו הֵן אֲדֹנָי לֹא-יַבֵּעַ אֹתִי מִהַ-בְּבִית וְכָל אֲשֶׁר-יֵשְׁלוּ נַתַּן בְּיָדִי: (ט) אֵינְנוּ גְדוֹל בְּבֵית הַזֶּה מִמְּנֵי וְלֹא-חֲשׂוֹן מִמְּנֵי מְאוּמָה כִּי אִם-אוֹתָךְ בְּאֶשֶׁר אֶת-אִשְׁתּוֹ וְאֵיךְ אֲעֲשֶׂה הַרְעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת וְחַטָּאתִי לְאֱלֹהִים:

17. בראשית (פרשת מקץ) פרק מב פסוק יז - יח

(יז) וַיֹּסֵף אֹתָם אֶל-מִשְׁמֶר שְׁלֹשֶׁת יָמִים: (יח) וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יוֹסֵף בְּיָוֶם הַשְּׁלִישִׁי זֹאת עֲשׂוּ וַחֲזוּ אֶת-הָאֱלֹהִים אֲנִי יָרָא:

18. בראשית (פרשת ויגש) פרק מז פסוק יא - כו

(יא) וַיּוֹשֵׁב יוֹסֵף אֶת-אֲבִיו וְאֶת-אֶחָיו וַיִּתֵּן לָהֶם אַחְזָה בְּאַרְץ מִצְרַיִם בְּמִיטֵב הָאָרֶץ בְּאַרְץ רַעַמְסֵס כְּאֶשֶׁר צָוָה פְּרֹעָה: (יב) וַיְכַלְכֵּל יוֹסֵף אֶת-אֲבִיו וְאֶת-אֶחָיו וְאֶת כָּל-בֵּית אָבִיו לָחֶם לְפִי הַטָּף: (יג) וְלָחֶם אֵין בְּכָל-הָאָרֶץ כִּי-רָעַב מְאֹד וַתִּלָּה אֶרֶץ מִצְרַיִם וְאָרֶץ כְּנָעַן מִפְּנֵי הָרָעַב: (יד) וַיִּלְקַט יוֹסֵף אֶת-כָּל-הַכֶּסֶף הַנּוֹמָצָא בְּאַרְץ-מִצְרַיִם וּבְאַרְץ כְּנָעַן בְּשֹׁבַר אֲשֶׁר-הֵם שֹׁבְרִים וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת-הַכֶּסֶף בֵּיתָה פְּרֹעָה: (טו) וַיְתֵם הַכֶּסֶף מֵאַרְץ מִצְרַיִם וּמֵאַרְץ כְּנָעַן וַיָּבֵאוּ כָל-מִצְרַיִם אֶל-יוֹסֵף לֵאמֹר הִבֵּה-לָנוּ לָחֶם וְלָמָּה נָמוֹת נִגְדָה כִּי אָפֶס כֶּסֶף: (טז) וַיֹּאמֶר יוֹסֵף הֲבֵנו מִקְנֵיכֶם וְאִתְּנָה לָכֶם בְּמִקְנֵיכֶם אִם-אָפֶס כֶּסֶף: (יז) וַיָּבִיאוּ אֶת-

מקניהם אלי-יוסף ויתן להם יוסף לחם בסוסיים ובמקנה הצאן ובמקנה הבקר ובחמרים וינהלם בלחם בכל-מקניהם בשנה ההוא: (יח) ותתם השנה ההוא ויבאו אליו בשנה השנית ויאמרו לו לא-נכחד מאדני כי אמתם הפסוף ומקנה הבמה אל-אדני לא נשאר לפני אדני בלתי אס-גוינתנו ואדמתנו: (יט) למה נמות לעיניך גם-אנחנו גם אדמתנו קנה-אתנו ואת-אדמתנו בלחם ונהיה אנחנו ואדמתנו עבדים לפרעה ותן זרע ונהיה ולא נמות והאדמה לא תשם: (כ) ויקן יוסף את-פל-אדמת מצרים לפרעה כפי-מכרו מצרים איש שדהו כפי-חוק עליהם הרעב ותהי הארץ לפרעה: (כא) ואת-העם העביר אתו לערים מקצה גבול-מצרים ועד-קצהו: (כב) רק אדמת הפהנים לא קנה כי חק לפהנים מאת פרעה ואכלו את-חקם אשר נתן להם פרעה על-פניו לא מכרו את-אדמתם: (כג) ויאמר יוסף אלי-העם הן קניתי אתכם היום ואת-אדמתכם לפרעה האילכם זרע וזרעתם את-האדמה: (כד) והיה בתבואת ונמתם חמישית לפרעה וארבע הידת יהיה לכם לזרע השדה ולאכלכם ולאשר בבתיכם ולאכל לטפכם: (כה) ויאמרו החייתנו נמצא-חן בעיני אדני והיינו עבדים לפרעה: (כו) וישם אתה יוסף לחק עדי-היום הזה על-אדמת מצרים לפרעה לחמש רק אדמת הפהנים לבדם לא היתה לפרעה:

19. בראשית (פרשת ויגש) פרק מה פסוק ח

ועתה לא-אתם שלחתם אתי הנה כי האלהים וישמיני לאב לפרעה ולאדון לכל-ביתו ומשל בכל-ארץ מצרים:

20. רש"י בראשית (פרשת ויגש) פרק מה פסוק ח

לאב - חבר ופטרון:

21. רבינו מיוחס בראשית (פרשת מקץ) פרק מא פסוק מג

אברך. לשון שם מינוי וגדולה, כלומר אב למלכות, ובלשון תלמוד לא רכא ולא בר רכא, והוא שנא' להלן וישמיני לאב לפרעה,

22. פסיקתא זוטרתיא (לקח טוב) שמות (פרשת שמות) פרק א פסוק ח

אשר לא ידע את יוסף. כמו שלא ידע את יוסף, שהרי יוסף הביא את הכסף ביתה פרעה, וקנה כל אדמת מצרים לפרעה, ותיקן עליהם מס, שנאמר ונתתם חמישית לפרעה (בראשית מז כד), לפיכך כתוב אשר לא ידע את יוסף, כשם שכפר ביוסף, דכתיב אשר לא ידע את יוסף, כך כפר בבורא הכל, שהרי אמר לו יוסף את אשר האלהים עושה הגיד לפרעה (שם מא כה), והוא אמר לא ידעתי את ה', ארורים הם הרשעים, שהם כפויי טובה, שכופרין במי שעשה עמהם טובה:

23. שמות (פרשת שמות) פרק ה פסוק א - ג

(א) ואחר באו משה ואהרן ויאמרו אל-פרעה כה-אמר ה' אליהי ישראל שלח את-עמי ויחגו לי במדבר: (ב) ויאמר פרעה מי ה' אשר אשמע בקלו לשלח את-ישראל לא ידעתי את-ה' וגם את-ישראל לא אשלח: (ג) ויאמרו אליהי העברים נקרא עלינו גלכה לא דרו' שלשת ימים במדבר ונזבחה לך' אליהינו פון-פגענו בדבר או בקרב:

24. שמות רבה (וילנא) (פרשת שמות) פרשה א

סימן ח - וימת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא, ללמדך שכל זמן שהיה אחד מהם קיים מאותן שיירדו למצרים לא שעבדו המצרים בישראל. ובני ישראל פרו וישרצו, אף על פי שמת יוסף ואחיו, אלהיהם לא מת, אלא ובני ישראל פרו וישרצו. דבר אחר, כל אחת ואחת ילדה ששה בכרס אחד, וינאמר: ובני ישראל פרו וישרצו וגו'. ויש אומרים שנים עשר, דכתיב: פרו שנים, וישרצו שנים, וירבו שנים, ויעצמו שנים, במאד מאד שנים, ותמלא הארץ אתם שנים, הרי שנים עשר. ויעצמו, יש אומרים ששה בכרס אחד. ואל תתמה, שהרי עקרב שהיא מן השרצים יולדת שבעים. רבי נתן אומר: ותמלא הארץ אתם, כחושים של קנים. ויקם מלך חדש, פיון שראו המצרים כה חדשו גזרות עליהם, הדא הוא דכתיב: ויקם מלך חדש. רב ושמואל, חד אמר חדש ממש, וחד אמר שנתחדשו גזרותיו, שחדש גזרות ופרעניות עליהם.

טַעֲמָא דְמָאן דְאָמַר חֲדָשׁ מִמֶּשׁ, דְכַתִּיב: חֲדָשׁ, טַעֲמָא דְמָאן דְאָמַר שְׁחַדְשׁ גְּזוּרֹתָיו, דְלֹא כְתִיב וַיִּמְלֹךְ. אֲשֶׁר לֹא יָדַע אֶת יוֹסֵף, עַל דַּעֲתִיָּה דְמָאן דְאָמַר חֲדָשׁ גְּזוּרֹתָיו מֵאֵי דְרַשׁ בֵּיהּ, דַּהֲוֵי דְמֵי כְּמָאן דְלֹא יָדַע לִיהּ לְיוֹסֵף כְּלָל. רַבְּנָן אָמְרִי לְמָה קָרְאוּ מְלֶךְ חֲדָשׁ, וְהִלָּא פְרַעֲזָה עֲצָמוּ הִנֵּה, אֲלֵא שְׁאֲמְרוּ הַמְצָרִיִּים לְפְרַעֲזָה, בּוֹא וּנְזַדוּג לְאַמֶּה זֶה. אָמַר לְהֶם שׁוֹטִיִּים אַתֶּם, עַד עַכְשָׁיו מִשְׁלָהֶם אָנוּ אוֹכְלִים, וְהִיאֵךְ נְזַדוּג לְהֶם, אֲלוּלֵי יוֹסֵף לֹא הֵינּוּ חַיִּים. כִּיּוֹן שְׁלֹא שָׁמַע לְהֶם, הוֹרִידוּהוּ מִכְּסָאוֹ שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים, עַד שְׁאֲמַר לְהֶם כָּל מָה שְׁאַתֶּם רוֹצִים הַרְיִנִי עִמָּכֶם, וְהִשִּׁיבוּ אוֹתוֹ, לְפִיכֹךְ כְּתִיב: וַיָּקָם מְלֶךְ חֲדָשׁ. רַבְּנָן פְּתַחֲיוּ פִתְחָא לְהַאי קְרָא (הוֹשַׁע ה, ז): בַּה' בְּגָדוֹ כִּי בְנִים זָרִים יִלְדוּ עִתָּה יֵאָכְלֶם חֲדָשׁ אֶת חֲלָקֵיהֶם. לְלַמְדָּךְ, כְּשִׁמְתָּ יוֹסֵף הַפְּרוּ בְרִית מִילָה, אָמְרוּ נִהְיָה כְּמְצָרִים. מִכָּאֵן אַתָּה לָמַד שְׁמִשָּׁה מְלֹךְ בִּיצִיאָתוֹן מִמְצָרִים, וְכִיּוֹן שֶׁעָשׂוּ כֵן, הִפְךָ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הֶאֱהָבָה שְׁהִיוּ הַמְצָרִיִּים אוֹהֲבִין אוֹתוֹ, לְשִׁנְאָה, שְׁנֵאֲמַר (תְּהִלִּים קה, כה): הִפְךָ לְבָם לְשִׁנְאָה עֲמוּ לְהִתְנַפֵּל בְּעַבְדִּיו, לְקַיֵּם מָה שְׁנֵאֲמַר (הוֹשַׁע ה, ז): עִתָּה יֵאָכְלֶם חֲדָשׁ אֶת חֲלָקֵיהֶם. מְלֶךְ חֲדָשׁ, שֶׁעָמַד וְחָדַשׁ עֲלֵיהֶם גְּזוּרֹתָיו. אֲשֶׁר לֹא יָדַע אֶת יוֹסֵף, וְכִי לֹא הִנֵּה מִפִּיר אֶת יוֹסֵף, אָמַר רַבִּי אֲבִין מְשַׁל לְאַחַד שְׂרָגָם אוֹהֲבוֹ שֶׁל הַמְּלֶךְ, אָמַר הַמְּלֶךְ הִתִּיּוֹ אֶת רֵאשׁוֹ, כִּי לְמַחֵר יַעֲשֶׂה בִּי כֹךְ. לְכֹךְ כָּתַב עֲלָיו הַמְּקָרָא, כְּלוֹמַר הַיּוֹם אֲשֶׁר לֹא יָדַע אֶת יוֹסֵף, לְמַחֵר הוּא עֲתִיד לֹמַר (שְׁמוֹת ה, ב): לֹא יָדַעְתִּי אֶת ה'.

**סימן ט -** וַיֹּאמֶר אֶל עֲמוּ, הוּא הַתְּחִיל בְּעֲצָה תְּחִלָּה לְכֹךְ לְקַח תְּחִלָּה, הוּא הַתְּחִיל בְּעֲצָה תְּחִלָּה, דְכַתִּיב: וַיֹּאמֶר אֶל עֲמוּ, וְהוּא לְקַח תְּחִלָּה, דְכַתִּיב (שְׁמוֹת ז, כט): וַיִּבֶךְ וַיִּבְעַמְדָּהּ וַיִּכְלַע עַבְדֵּיהּ. הִבֵּה נִתְחַכְמָה לוֹ, לְהֶם לֹא נֵאֲמַר אֲלֵא לוֹ, אָמַר רַבִּי חֲמָא בֶן רַבִּי חֲנִינְא, אָמַר בּוֹאוּ וְנִתְחַכְמוּ לְאַלְהֵיהֶם שֶׁל אֱלוֹ, גְדוּגָם בְּחֶרֶב, כְּכַר כְּתִיב (ישעיה סו, טז): וּבְחֶרֶב אֶת כָּל בָּשָׂר. לֹא נִדוּן אוֹתָם אֲלֵא בְּמֵים, שְׁכַךְ נִשְׁבַּע הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁאִין מְבִיא מְבוּל לְעוֹלָם, שְׁנֵאֲמַר (ישעיה נד, ט): אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי מֵעַבְרַת מִי נִחַ עוֹד עַל הָאָרֶץ. וְהֶם אֵינָם יוֹדְעִים שֶׁעַל כָּל הָעוֹלָם כְּלוֹ אֵינוּ מְבִיא אֲבָל עַל אַמֶּה אַחַת מְבִיא, וְעֲלֵיהֶם אֵינוּ מְבִיא אֲבָל הֶם בְּאֵים וְנוֹפְלִים לְחוֹכוֹ, שְׁנֵאֲמַר (תְּהִלִּים סג, יא): יִגְיְהוּ עַל יְדֵי חֶרֶב מָנֹת שְׁעָלִים יִהְיוּ. (שְׁמוֹת יח, יא):

## 25. בראשית (פרשת מקץ) פרק מא

(ב) וְהִנֵּה מִן־הַיָּאֵר עֹלֹת שֹׁבַע פְּרוֹת יְפוֹת מְרָאָה וּבְרִיאַת בְּשָׂר וּתְרַעֲיָנָה בְּאָחוּ: (ג) וְהִנֵּה שֹׁבַע פְּרוֹת אַחֲרוֹת עֹלֹת אַחֲרֵיהֶן מִן־הַיָּאֵר רַעוֹת מְרָאָה וְדָקוֹת בְּשָׂר וּתְעַמְדוֹנָה אֲצֵל הַפְּרוֹת עַל־שֵׁפֶת הַיָּאֵר: (ד) וְנִתְאֲכַלְנָה הַפְּרוֹת רַעוֹת הַמְרָאָה וְדָקוֹת הַבְּשָׂר אֶת שֹׁבַע הַפְּרוֹת יְפוֹת הַמְרָאָה וְהַבְּרִיאַת וַיִּקְחַן פְּרַעֲזָה: ... (כח) הוּא הַדְּבָר אֲשֶׁר דְּבַרְתִּי אֶל־פְּרַעֲזָה אֲשֶׁר הֶאֱלַחְתִּים עֲשֵׂה הַרְאָה אֶת־פְּרַעֲזָה: ... (לג) וְעַתָּה יָבֵא פְרַעֲזָה אִישׁ נְבוֹן וְחָכָם וַיִּשְׁתַּחֲוּ עַל־אֲרֶץ מִצְרָיִם: (לד) יַעֲשֶׂה פְרַעֲזָה וַיִּקְחֵךְ פְּקָדִים עַל־הָאָרֶץ וְחִמַּשׁ אֶת־אֲרֶץ מִצְרָיִם בְּשֹׁבַע שָׁנֵי הַשָּׁבָע: (לה) וַיִּקְבְּצוּ אֶת־כָּל־אֲכָל־הַשָּׁנִים הַטֹּבוֹת הַבָּאֹת הָאֵלֶּה וַיִּצְבְּרוּ־כֶּרֶת תַּחַת יַד־פְּרַעֲזָה אֲכָל בְּעָרִים וְשִׁמְרוּ: (לו) וְהִנֵּה הָאֲכָל לְפָקֶדוֹן לְאֲרֶץ לְשֹׁבְעֵי שָׁנֵי הַרְעָב אֲשֶׁר תִּהְיֶינָה בְּאֲרֶץ מִצְרָיִם וְלֹא־תִכְרַת הָאָרֶץ בְּרַעֲב: (לז) וַיִּיטֵב הַדְּבָר בְּעֵינֵי פְרַעֲזָה וּבְעֵינֵי כָל־עַבְדָּיו: (לח) וַיֹּאמֶר פְּרַעֲזָה אֶל־עַבְדָּיו הַנִּמְצָא כֹּה־אִישׁ אֲשֶׁר רֹחַ אֱלֹהִים בּוֹ: (לט) וַיֹּאמֶר פְּרַעֲזָה אֶל־יוֹסֵף אַחֲרֵי הוֹדִיעַ אֱלֹהִים אוֹתָךְ אֶת־כָּל־זֹאת אֵינוֹנְכוֹן וְחָכָם כְּמוֹךְ: (מ) אַתָּה תִּהְיֶה עַל־בֵּיתִי וְעַל־פִּיךְ יִשָּׁק כָּל־עַמִּי בֶּקֶת הַכֶּסֶף אֲגַדֵּל מִמֶּךָ: (מא) וַיֹּאמֶר פְּרַעֲזָה אֶל־יוֹסֵף רְאֵה נִתְתִּי אֶתְךָ עַל כָּל־אֲרֶץ מִצְרָיִם: (מב) וַיִּסַּר פְּרַעֲזָה אֶת־טַבַּעְתּוֹ מֵעַל יָדוֹ וַיִּתֵּן אֹתָהּ עַל־יַד יוֹסֵף וַיִּלְבַּשׂ אוֹתוֹ בְּגָדֵי־שֵׁשׁ וַיַּשֵּׂם רֶבֶד הַזָּהָב עַל־צַוְאָרוֹ: (מג) וַיַּרְכֵּב אוֹתוֹ בְּמַרְכָּבַת הַמִּשְׁנָה אֲשֶׁר־לוֹ וַיִּקְרָאוּ לְפָנָיו אַבְרָהָם וְנִתְּנוֹן אוֹתוֹ עַל כָּל־אֲרֶץ מִצְרָיִם: (מד) וַיֹּאמֶר פְּרַעֲזָה אֶל־יוֹסֵף אֲנִי פְרַעֲזָה וּבִלְעָדֶיךָ לֹא־יָרִים אִישׁ אֶת־יָדוֹ וְאֶת־רִגְלוֹ בְּכָל־אֲרֶץ מִצְרָיִם:

## 26. תרגום אונקלוס בראשית (פרשת מקץ) פרק מא פסוק מד

אָמַר פְּרַעֲזָה לְיוֹסֵף אָנָּה פְּרַעֲזָה וְכֶר מִמִּימְרֶךָ לֹא יָרִים גְּבֵר יָת יְדִיהָ לְמִיחַד זַיִן וַיִּתְּ רִגְלִיהָ לְמַרְכָּב עַל סוּסָיָא בְּכָל אַרְעָא דְּמִצְרָיִם.

## 27. בראשית (פרשת וישב) פרק מט פסוק ו

וַיַּעֲזֹב כָּל-אֲשֶׁר-לוֹ בְּיַד-יוֹסֵף וְלֹא-יָדָע אֶת־מָאוֹמָהּ כִּי אִם-הִלָּחֵם אֲשֶׁר-הוּא אוֹכֵל וַיְהִי יוֹסֵף יִפְהֶ-תָּאֵר וַיִּפְהַ מְרָאָה:

### 28. בראשית רבה (וילנא) (פרשת ויחי) פרשה צח סימן יח

בן פרת יוסף (בראשית מט, כב), בן שהפר לאחיו, בן שהפרו לו אחיו, בן שהפר לאדונתו, בן שהפרה לו אדונתו, אמר רבי אבין בן פרות רביתה, בן פרות רביתה יוסף, בן פרת יוסף רבית יוסף, בכלן כתיב (בראשית לג, ו): ותגשן השפחות וגו', היא דהוא אמר ליה עלי לפרע לך אותה העין. (בראשית מט, כב): בנות צעדה עלי שור וגו', את מוצא בשעה שיצא יוסף למלך על מצרים היו בנות מלכים מציצות עליו דרוך התרפין והיו משליכות עליו שירין וקטלין ונזמים וטבעות, כדי שיתלה עיניו ויביט בהן, אף על פי כן לא הגה מביט בהן, אמר לו הקדוש ברוך הוא אתה לא תלית את עיניך והבטת בהן, סניף שאמה נותן לבנותיה צעידה בתורה, מהו צעידה, פרשה.

ועוד — אמר רבי אבין: "בן פורת יוסף, בן פורת עלי עין", "פורת" — בחילוף האותיות "פורת", "אל תקרא "בן פורת", אלא "בן הפרות" (תנחו' מקץ ג), וכלומר: "בן פרות" — יוסף, אתה בן "שעל ידי פרות נתגדל" (שם ויחי יג), שעל ידי חלום הפרות של פרעה נעשה לך הנס לעלות לגדולה (בראשית מא), ועל-ידי חלום זה — רביתה — גדלת וצמחת; ודרוש גם "פורת" — "פירות", וכלומר: "בן פירות" — יוסף, אתה בן אשר בחלום השכלים טעוני פירות, גרגרי חטה, נעשה לך הנס, ועל ידי כך — רביתה — גדלת וצמחת — יוסף; ודרוש גם: "בן פורת יוסף", "פורת" — כפשוטו, מלשון רביה, וכלומר: רבית יוסף, גדלת וגדלה ורבחה קומתך, וכל גדילה ורביה זו באה לך בשכרך, שהרי — בכולן — בכל האמהות, בעת שנגשו בסדר זו אחר זו, עם בניה, להשתחוות לעשו בעת פגישת יעקב וביתו עם עשו — כתיב: "ותגשן השפחות הנה וילדיהן ותשתחוין, ותגש לאה וילדיה וישתחוין", כמו שסדרם יעקב (בראשית לג, ב): "את השפחות ואת ילדיהן ראשונה, ואת לאה וילדיה אחרונים, ואת רחל ואת יוסף אחרונים" — הבנים אחורי אמם ההולכת בראש בניה, וביוסף כתיב: "ואחר נגש יוסף ורחל וישתחוין" — יוסף התקדם לו ועקף את אמו ונגש לפניה, שכך — אמר יוסף" —

### 29. רמב"ן בראשית (פרשת ויגש) פרק מז פסוק יד

וילקט יוסף את כל הכסף וגו' - סיפר הכתוב זה וגמר הענין בכל הפרשה להודיע מעלות יוסף בחכמה בתבונה ובדעת, וכי היה איש אמונים שהביא כל הכסף בית פרעה, ולא עשה לעצמו אוצרות כסף ומטמוני מסתרים בארץ מצרים או לשלחו לארץ כנען, אבל נתן למלך הבוטח בו כל הכסף וקנה לו את האדמה גם הגופות, ומצא בזה חן גם כן בעיני העם כי השם הוא המצליח את יראיו:

### 30. שמות (פרשת וארא) פרק ט

(א) ויאמר ה' אל-משה בא אל-פרעה ודברת אליו כה-אמר ה' אלהי העברים שלח את-עמי ויעבדני: (ב) כי אם-מאן אתה לשלח ועודך מחניק בם: (ג) הנה יד-ה' הוזה במקנה אשר בשדה בסוסים בקמרים בגמלים בבקר ובצאן דבר כבד מאד: (ד) והפלה ה' בין מקנה ישראל ובין מקנה מצרים ולא ימות מכל-לבני ישראל דבר: (ה) וגשם ה' מועד לאמר מחור יעשה ה' הדבר הזה בארץ: (ו) ויעש ה' את-הדבר הזה ממחרת וימת כל מקנה מצרים וממקנה בני-ישראל לא-מת אחד: (ז) וישלח פרעה והנה לא-מת ממקנה ישראל עד-אחד ויכבד לב פרעה ולא שלח את-העם:

(כב) ויאמר ה' אל-משה וטה את-ידך על-השמים ויהי ברד בכל-ארץ מצרים על-האדם ועל-הבהמה ועל כל-עשב השדה בארץ מצרים: (כג) ויט משה את-מטהו על-השמים וה' נתן קלל וברד ותהלה אש ארצה וימטר ה' ברד על-ארץ מצרים: (כד) ויהי ברד ואש מתלקחת בתוך הברד כבד מאד אשר לא-היגה כמהו בכל-ארץ מצרים מאז היתה לגוי: (כה) ויפך הברד בכל-ארץ מצרים את כל-אשר בשדה מאדם ועד-

**בְּהִמָּה וְאֵת כָּל־עֵשׂוֹב הַשָּׂדֶה הַכֹּהֵן הַבְּרִד וְאֶת־פְּלִיעֵץ הַשָּׂדֶה שָׁבֵר:** (כו) רַק בְּאֶרֶץ גִּזְשׁוֹן אֲשֶׁר־שָׂם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הֵנָּה בְּרִד: (כז) וַיִּשְׁלַח פְּרֻעָה וַיִּקְרָא לְמִשְׁחָה וְלֹא־הָרָן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם **חֲטָאתִי הַפְּעַם ה' הַצְּדִיק וְאֲנִי וְעַמִּי הָרָשָׁעִים:** (כח) הִעֲתִירוּ אֵלֶי־ה' וְרַב מְהִלָּת קִלְת אֱלֹהִים וּבְרִד וְאֲשַׁלְּחָה אֶתְכֶם וְלֹא תִסְפּוּן לַעֲמֹד: (כט) וַיֹּאמֶר אֵלָיו מִשְׁחָה כְּצִאתִי אֶת־הָעִיר אֶפְרָשׁ אֶת־כַּפֵּי אֵלֶי־ה' הַקְּלוֹת יִחַדְלוּן וְהַבְּרִד לֹא יִהְיֶה־עוֹד לְמַעַן תִּדְעַ כִּי לֵה' הָאֶרֶץ: (ל) וְאַתָּה וְעַבְדֶּיךָ יִדְעִמִי כִּי טָרַם תִּירְאוּן מִפְּנֵי ה' אֱלֹהִים: (לא) וְהַפְּשִׁתָּה וְהַשְׁעֲרָה גִבְתָּהּ כִּי הַשְׁעֲרָה אֲבִיב וְהַפְּשִׁתָּה גִבְעוּל: (לב) וְהַחֲטָה וְהַכְּסַמְתָּ לֹא גָבוּ כִּי אֶפִּילַת הֵנָּה:

**31. שמות (פרשת בא) פרק י פסוק ד - ז**

(ד) כִּי אִם־מָאֵן אַתָּה לִשְׁלַח אֶת־עַמִּי הַנְּגִי מִכִּיָּא מִתֵּר **אֲרַבָּה** בְּגִבְלָךָ: (ה) וְכִסְה אֶת־עֵינֵי הָאֶרֶץ וְלֹא יוֹכַל לָרֶאֱת אֶת־הָאֶרֶץ וְאָכְלוּ אֶת־יִתְדֵי הַפְּלִטָּה הַנִּשְׁאָרַת לְכֶם מִזֶּה־הַבְּרִד וְאָכַלְוּ אֶת־פְּלִיעֵץ הַצִּמְמִם לְכֶם מִזֶּה־הַשָּׂדֶה: (ו) וּמִלְאוּ בְתִיבָה וּבְתִיבָה כָּל־עַבְדֶּיךָ וּבְתִיבָה כָּל־מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא־רָאוּ אֲבֹתֶיךָ וְאֲבֹתֶיךָ מִיּוֹם הַיּוֹתֵם עַל־הָאֲדָמָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה וַיִּכְּן וַיֵּצֵא מֵעַם פְּרֻעָה: (ז) וַיֹּאמְרוּ עַבְדֵי פְרֻעָה אֵלָיו עַד־מָתַי יִהְיֶה זֶה לָנוּ לְמוֹלָשׁ שְׁלַח אֶת־הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲבְדוּ אֶת־ה' אֱלֹהֵיהֶם הַטָּרַם תִּדְעַ כִּי אֲבָדָה מִצְרַיִם:

**32. סדור תפלה נוסח אשכנז - סדר הושענות לסוכות :**

להו"ר כִּי אֲמַרְתִּי עוֹלָם חֲסֵד יִבְנֶה...להו"ר לֵךְ זְרוּעַ עִם גְּבוּרָה תַעֲזוּ יַדְךָ תְּרוּם יְמִינֶךָ...להו"ר תַּתֵּן אֶמֶת לַיַּעֲקֹב חֲסֵד לְאַבְרָהָם...להו"ר נְעִימוֹת בִּימִינֶךָ **נִצַּח**:...להו"ר ה' אֲדוֹנֵינוּ מֶה אֲדִיר שְׁמֶךָ בְּכָל הָאֶרֶץ אֲשֶׁר תִּבְנֶה הַיּוֹדְךָ עַל הַשָּׁמַיִם:

אֲדָמָה מֵאֶרֶץ. בְּהִמָּה מִמְשַׁפְּלוֹת. גוֹרֵן מִגְזֵם. דָּגָן מִדְּלָקָת. הוֹן מִמְאָרָה. וְאוֹכַל מִמְהוּמָה. זֵית מִנְשָׁל. חֲטָה מִחֲגָב. טָרַף מִגּוֹבָאִי. יָקָב מִיֵּלֶק. כָּרֶם מִתּוֹלְעָת. לֶקֶשׁ מֵאֲרַבָּה. מְגֵד מִצְלָצֵל. נֶפֶשׁ מִבְּהִלָּה. שׁוֹבַע מִסְלַעַם. עֲדָרִים מִדְּלוֹת. פְּרוֹת מִשְׁדָּפוֹן. צֹאן מִצְמִיתוֹת. קֶצֶיר מִקְלָלָה. רוֹב מִרְזוֹן. שְׁבוּלָת מִצְנָמוֹן. הוֹשַׁע נָא: תְּבוּאָה מִחֲסִיל. הוֹשַׁע נָא:

להו"ר **צִדִּיק ה' בְּכָל דְּרָכָיו וְחֲסִיד בְּכָל מַעֲשָׂיו:**

Ground from accursedness; a beast from aborting; a granary from gazam grain from scorch; a wealth from affliction food from confusion, olives from dropping; wheat from chagav nourishment from govai; wine-press from yelek; a vineyard from worms, late crop from arbeh; fruit from tz'latzal: soul from panic; satiety from salam; flocks from leanness; fruits from the east wind, sheep from extermination; harvest from curse: abundance from emaciation; grain spikes from withering; crops from chasil. HASHEM is righteous in all His ways; virtuous in all His deeds.

**33. מדרש הגדול שמות (פרשת בא) פרק י פסוק יד**

ויעל הארבה על כל ארץ מצרים. נאמר כאן ארבה שבעה פעמים כנגד שבעה מינין שהביא עליהם, ארבה סלעם חרגל חגב גזם ילק חסיל.

### מנחת שי על מלאכי פרק ב פסוק טו

ובב"ר פ' צ"ח סי' כ"ב דרשו אמרי שפר אמרי שופר שהם עשפרין אמרין שנתנו בשופר ובתרועה עוד שם בסי' כ"ג ובפ' ע"ח סימ' י"ג דרשו בן פרת יוסף בן פרות רבית פרות שע"י חלום הפרות נתגדל עיין יפה תואר שם

### בראשית רבה (תיאודור-אלבק) פרשת מקץ פרשה צ

(מה) [ויקרא פרעה שם יוסף צפנת פענח] אמ' ר' יוחנן צפונות מופיע ונוחות לו לומר, חזקיה אמ' צפונות מופיע בדעת מניח רוח הביריות בהן, רבנין אמ' צופה, פודה, נביא, תומך, פותר, ערום, נבון, חוזה, אמ' ר' אחא צפונה אחת שיש כאן באתה לגלות עליה שאת בנה, בכולם כת' ותגשן השפחות הנה וילדיהן וגו' ותגש גם לאה וילדיה, וביוסף אמר ואחר נגש יוסף ורחל (בראשית לג ו ז) אתמהא, אלא אמ' יוסף זה הרשע עינו רמה שלא יראה את אמה וגבהה קומתו וכיפת אותה הוא דאמר ליה בן פרת יוסף (שם /בראשית/ מט כב) כיפרת רביית [יוסף] בן פרות רביתה יוסף, בן פורת עלי עין בין פירות רביתה [עלי עין] ר' ברכיה בש' ר' סימון עלי ליפרע לך את אותה העין בן פרת יוסף וגו'.